

Бүгү чурттарың пролетарийлер, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 61 (1215)

1983 чылдың март 15, вторник

1925 чылда үндөйлөтүнгөн

Өртүз 3 коп.

ТӨЛӨПТИГЛЕРНИ — ПАРТИЯГА

СЭКП-ге хүлээп алышыңның болгаш аныяк коммунистерни кижизидериниң айтырыглары партия организациа буюрунун ажил-чоруулгазынга чугула черни ээлеп турар. «Партияга хүлээп алышыңның база СЭКП кижигүүнүгө кандидаттарны кижизидериниң талазы-биле Киргизияның партия организациазының ажилынын дугайында» СЭКП ТН-ның доктаалын уадурулга болдурга, республиканың чер-черде партия организациалары сөөлү чылдарда боттарының хүрээлениң эң төлөпиг кижилериниң күсели-биле өстүреринче кичизигейни күштелдиргенер.

Парторганизациалар массаны улам сырый каттыштырып, оларның кижигүүн партияның политиказын амыдыралга боттандырырине мобилизастаышкан, бо чугула ажилды шуут-ла күш-ажылы коллективтерге чоруул турар. Олар ажил-чын аңгыны эң эки төлөпиглерин, улус ажил-агылының адырларында кол мергежилдиң кижилерин чакгыстап тургаш, партияга колдады хүлээп алырын чугула соруга мылдыр салып турар. Оң түңгелдинде бодунуң ажил-амыдыралын, салым-чолун партия-биле тууш холбаштырырын күзүз ажилчыларның саны сөөлү чылдарда өскөн. Чимээ, эртен чылын «Тыва даг-дугу туугу» эргелелинде партияга база Бай-Тайга, Тону, Эрзин, Мөңгүн-Тайга, Барыын-Хемчин райондарының парторганизациаларына СЭКП-ниң хүрээленинге хүлээп алганының 69—72 хуузу ажилчылар болган. Партияны хүрээлениң чаа неменештер колдунула-ла политика, ажил-херекчи болгаш моральдыг шынары бышкан, эртен-билги, профессионал деңгели бедик кижилер бөп турар.

СЭКП-ге эң төлөпиг кижилерин шилип хүлээп алып та-лазы-биле аныяк партия эге организациалары доктаамал, тодаргай улаанышының чорутулушан, маңаа күш-ажылы коллективтерге оңагай байдалын барымдаалап, оң аңгы-аңгы участоктарына партияны саладары күштелдирериниң эржене чугулазын кичизигейниң төвүгө тургузуп турар. Ылыгларга Кызылда № 48 туугу эргелелинде, даарыкыла фабрикасында, «Шагнаржестрой» тресте, «Ан-Туруг», Жаанов аттыг совхозтарда болгаш өске-даа коллективтерде партия организациаларын хамзаарыштырып болур.

№ 48 туугу эргелелинде партия организациа (секретары И. В. Сермакин) партия кижигүүн эвостериниң ортузунга политиказын ажилды күштелдирбишкан, бо туугу организациа-зында штурматор, шеверлекчи, малар-будунчу, чазаныкчы ышкыш кол мергежилдиң ажилчыларынче, комсомолчу-аны-литарже доктаамал кичизигейни салып, оларның күсели-биле бодунуң хүрээлениң доктаамал өстүрүп турар. Эртен чылын бо организациа СЭКП-ге 6 кижини хүлээп алган, оларның аразында малар-будунчулар И. С. Саая, И. П. Влей, штурматору Т. Ч. Монгуш, чазаныкчы В. В. Андреев болгаш өске-даа мурнакчы ажилчылар бар.

Оон аңгыда Тес-Хем, Улуг-Хем, Эрзин, Бай-Тайга ышкыш чамдык райондарының партия организациалары боттарының хүрээлениң комсомолчуларның күсели-биле идепкейлиг өстүрүп турар. Эртен чылын бо районнарда партияга чаа киргенериниң 70—80 хире хуузу комсомолду дамчыштыр хүлээп алдыган. Ол чорук партияны өзекти улам быжыг-лаар арганы берген.

Ынчалзажок нитизи-биле алып болза, чамдык партия комитеттери болгаш эге организациалар партияны хүрээ-лениң өзүлдезин таарыштыр көр, аңаа эң төлөпиглерин шилип хүлээп алырын четпес чоруул турар. Ылаңгыа хойжулар, сазачылар, инек надарчылары, бызаа ажаачы-лары болгаш туугулар, чолачылар ышкыш чугула мерге-жилдиң кижилерин партияга бисте ам-даа эвээш хүлээп ап турар. Кол мергежилдиң ажилчыларынның аразында партияны өзен кошкан болуп артышкан. Оон аңгыда Би-Хем, Хаа-Хем райондарының, Кызыл хоорайның партия ор-ганизациаларында СЭКП кижигүүнүң кандидатында хүлээп алганының аразында комсомолчуларның саны ам-даа эвээш.

Партияны хүрээлениң доктаамал өстүрериниң чугула ай-тырыныче шоолуг кичизигей салбас парторганизациалар ба-за бар. Республиканы эң улуг буюрулгелерин бирээ—Тываның элентри четкилеринде партия эге организациа (секретары И. П. Гарбуз) дорт чыл дургузунда партияга чүгө чакгыс кижини хүлээп алганын, Улуг-Хеминиң сель-хоттехника салбырында, амыдырал хандырылга комбин-а-зында, суггарылга системазының эргелелинде партия ор-ганизациалары эртен чылын чакгыс-даа кижини кижигүүнө хүлээп алганын маңаа чимек мылдыр чугаалаарга четчи. Ол ышкыш «Күш-ажылдың хостуу» совхозта, Кызылдың сайгарылга баазында болгаш өске-даа коллективтерде партия организациалары бо чугула айтырыгже кичизигейни коштакканнар.

Кандидат стажты «СЭКП-ниң Программасы болгаш Уста-вы-биле ханы танышып алың база партия кижигүүнүгө киреринге эки белеткензин дээш» тургускан дээрзин СЭКП Уставында айтыл турар. Ынчалгаш маңаа холбаштыр пар-тия организациалары кандидат стажының ужу-дузанын улам бедитишкан, рекомендация берген коммунистерниң база ВЛКСМ комитеттериниң харыскалызын бүгү талазы күштелдирери эржене чугула.

Партия комитеттери болгаш эге организациалар партия-ны хүрээлениң өзүлдезин таарыштырбишкан, кол мерге-жилдиң ажилчыларын партияга колдады шилип хүлээп алырын ышкыш барымдаалап, парторганизациаларга ажил-чын өзекти быжыгларынче доктаамал сагыш салып хүлээп-гелмилер. Оң-биле изды улус ажил-агылының аны-бур адырларында эки организациа-ны специалистерни хүлээп алып ажилы моон сонгаар-даа чорудар апар.

СЭКП-ниң политиказын, оң салган сорулгаларын база он бирги беш чылдың даалгаларын боттандырырине бирги одуругга туржур бедик идеялыг, эң идепкейлиг кижилер партияны хүрээлениң доктаамал неменеш кирген турар-ны хандырышкан, парторганизациалар партияга хүлээп алышының талазы-биле айтырыгны СЭКП-ниң XXVI съездинин болгаш бо айтырыгга холбаштыр партия Төл Комитетиниң доктаалының негелдеринге дүүштүр чорудаа дээш моон сонгаар-даа доктаамал, шуадур ажилды чорудар ужурул.

ЧАА ЭМНЕЛГЕ ТУДУУНДА

Кызылдың эмнеге «хоорай-жыгажың» бо девискээринге эртен чылын хоо-девис-кээр турган. Мурнуу талазын-да—эмчи училдизи, баарын-да—өкпе аарыгларына удур диспансер бажыны, оң ың-дында—онкология диспансер болгаш өске-даа эмчелгелер билек малдаа тууду шүүп бес-кеп эгелзэн. Бир чыл четпоз-лаа болза, ам мыла база бир эмчелгенин коруустары улам бедик, тууду шуудан келген. Ол дээрже урутарларын пията аарыгларының эмчелгелер бо-лур. Дорт кат улуг корууска 120 орунуг эмнеге турар. Оң кожамыда үш кат ба-жыга хүндө 300 урутарын пиятчы, консультациалары бээр поликлиника ажиттылар.

Ийн кожа коруустарында ка-бызын-даа үшкү катта-рын дээрнелешкен, ону шы-гы, крша кыларына хана немей тудары удамчылал тур-рар. Оларның бирээинде ажилдап турарларын брига-дир Александр Иргаттен «Бо-корпусту кайан доозар си-лер?»—деп, наксы айтыры-мыска, ол мынча диди:

— Бистин бригада мурна-чыларын сагыга кырбейн турар, ортумактар бис. Фе-раль айны планын база күү-сетпедик. Оң чылдагааны—кран орта ажилдавын, тууду материалдары-биле чедир хан-дырып шыдааваан. Ам бо март айда барык ийн айны үлүү күсүдери дээш кызыл ажилдап тур бис. Бо айда 35 муң рубльдиң тууду-монга

ажылдарын кылыр * ужурул бис. Тууду материалдары ам четир, кран база шору хо-луп ажилдай берген. Хамык чүве ам боттарымыстан ха-мааржир...

Бригадада холушкан мер-гежилдиң 20 ажил тууду-ла-ры бар. Оларның аразында Маадыр-оол Ондар, Даш-оол Саая ышкыш хой чылда ту-дуга ажилдап бедик мерге-жилдиң ажилга ээ-харым-салганын, быжыг сагыла-чу-рунун үлгелерин коргузуп ту-рарлар-биле кады күш-ажы-лы орун чыга эгелзэн. Март-оол Донгурак, Иван Захаров ышкыш аныктык-ла бар. Дашчылар, монтажник-кан-пичылар, бетонщиктер. Оон мурунда сагыла-чурум, күш-ажылды организастаып четпес турганын анык бри-гадир болган эш-оор-даа ча-жырбай, минин чуталаа-дылар. Ам эмнеге коруу-зун тууду доозар харымса-галыг, тууду кылырда таа-рымчалыг үениң келген-биле ажил шалын эң долу ажи-лап, сагыла-чурунун бедик-ли, бар арга-турлашарларын мөөнөзөрлөп бригада кесте-лери шийтирлээн. Ол дуга-йын оларда СЭКП ТН-ның ноябрь (1982 ч.) Планынун шийтирлери, чурталаа, со-ниал-амыдырал туудуларын улам шапкычтар дугайында СЭКП ТН-ның чокта чаа хүлээп алган доктаалы-даа неген турар.

М. СААЯ.

ЧУРУКТАРДА: бригаданың монтажник - канпачылары

СЭКП Тыва обкомунда ЭГЕЛЭЭШКИНИННИ ДЕТКЭЭН

СЭКП обкомунун бюрору апрель 16-да В. И. Ленин-ниң төртүтүнгенинде бээр 113 чылынга тураскааткан коммунист субботниги эр-тирер дугайында айтырыгны чугаалашкан.

В. И. Ленинниң төртүтү-ген хүнүгө тураскааткан ком-мунист субботниги эр-тирер дугайында Москваның мур-нунда күш-ажылдың эң эки үлгелерин көргүзөр дээн күз-лин илереткен. Апрель 16-да ол коллективтер бүрүнү-биле аныяла үнерлер, чүгө бедик шынарынчын продукцияны бээрин, ол продукцияның чам-дык неэзэн аман алган чиг-эди-биле, материалдары-биле, одаар чүүлү-биле, электрорезер-гиязы-биле буюурларын алар хү-лээген.

СЭКП обкомунун бюрору республиканың аныяк чон-нарының коллективтериниң

АТБ-ниң, Кызылдың үлөтүр барааннар садымын, «Хаа-Хем» разрезин, «Тууду неэстери» комбинатын, Улуг-Хем районда «Улуг-Хая» сов-хозтун база өске-даа буюу-гелерин болгаш организаци-ларның коллективтериниң митингилеринге болгаш хура-дарыга ажилчылар болгаш албан-хаакчылар субботниги хү-нүнде күш-ажылдың эң эки үлгелерин көргүзөр дээн күз-лин илереткен. Апрель 16-да ол коллективтер бүрүнү-биле аныяла үнерлер, чүгө бедик шынарынчын продукцияны бээрин, ол продукцияның чам-дык неэзэн аман алган чиг-эди-биле, материалдары-биле, одаар чүүлү-биле, электрорезер-гиязы-биле буюурларын алар хү-лээген.

СЭКП обкомунун бюрору республиканың аныяк чон-нарының коллективтериниң

апрель 16-да В. И. Ленинниң төртүтүнгенинде бээр 113 чы-лынга тураскааткан коммуни-ст субботниги эр-тирер дуга-йында инициативанын дет-кээн.

Коллектив бурзунге ажил-дык хемчээлин тодарзып, суб-ботниги организастыг эр-ти-рериниң планын тургузуп, бүгү ажилды чоннарын субботни-ка идепкейлиг кижизилгезин хандыраын СЭКП Кызыл хоор-онунга, райкомнарынга, улус депутаттарының хоорайлап бел-гаш районна Советтеринге, министрстволарының болгаш эргелдериниң уадуруччулар-ыма сумалзэн.

Коммунист субботниги белеткен, эр-тирерин уадуру республика штавын профес-сияларынчын область чөвүле-линиң даргасы Ш. П. Нууларны баштады тургускан.

ХОВУДА КУДУКТАРГА

Голодная ховузунга када-рып, одаардыр хойларын сут-биле хандырап аны-бур механизмдер алаа мал одаар-дыр шолду дыкка калбартыр арганы боор. Машининиң мал ажил-агылының машин-ларын кылыр заводу илдег техниканы кылын үндүрүп ага-зын. Баштайгы болук агре-гаторны республиканың Сельхозтехникумунун баа-заланчы чоруткан.

Голодная ховузунда гидро-дотар, чер шийткен чүе-чүе сут баштары шийткен тым-кан. Ынчалза-даа оларын чер кырыпче сорутуп үндүрүп алырының бедик буюу-лук техниканы чок болган-дан чамдык ажилдагы-май турган.

(СЭТА).

ОНӨҮЛ-ЧИНГИЛДЕР «КАДЫРЫ»

Кадыр дээр элентеринде болгаш оруктарында ону-дун чингил кылырларда келген кесеринге таарымчалыг кес-тирилч машиналар Хасово-ру-тун сөөлөгө-механикту заводу кылын үндүрүп эгелзэн.

Сиген кезер алаа техника-биле ажилдагырыга эчюн черлеринг олт-сиген арбын-даа болза, ону хол-биле кезер ужуруга таарымчалыг бедик-тир. Ол МТЗ-82 тра-кторга кошкан, ажилдадыр

(СЭТА).

ПРОФЕССИОНАЛ-ТЕХНИКТИГ УЧИЛИШЕЛЕР АЖЫЛДАН-ЧЫЛАРЫНГА РСФСР-НИН ХУНДУЛУГ АТТАРЫН ТЫПСЫР ДУГАЙЫНДА

РСФСР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДУМУНУН ЧАРЛЫН

Профессионал-техниктиг өөрелге талаан-биле ачы-ла, ылааа эден «РСФСР-ниң профессионал-техниктиг өөрелдигелериниң адырлыг мастери» хүлүзүг атты тыпсыры болза:

Тыва АССР-ден

Сиден-Сүрү Түдүшевниң БЕЗЭН—Тыва АССР-ниң кодо-ортумак профессионал-техниктиг № 1 улааныштын мастери.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргасы М. ИСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1983 чылдың март 3.

Черниң кержиин четтирер дизе

ДЕПШИЛГЕЛИГ АРГАНЫ АЖЫГЛААР

Бистин республиканың чамдык ажил-агылыларын ногаа болгаш картофель өстүреринге алды чыл мурунда тускай-жыткан. Ынчал оларга уч сорулганы боттандырынга бү-гү-ле таарымчалыг байдалдарын күүрне тургузуп берген. Совхозтарга ногаа болгаш картофель сайгар болган шыг-ылар черлерин чаа үлгөр сугар тускулан. Ажил-агы-ларын ногаа болгаш картофель өстүреринге чугула техника-биле хандырап, оларга минералдыг химиячылдарын болгаш эки үрениннерин четтир-биле берип турган. Унчу хоралачыларыга болгаш аарыгларына удур хи-мичиг буюулар оларга бааза-ла четтир турган. Эң эки хөдүүнүг болган сугаттыг черлерин ногаа болгаш карто-фель өстүреринге тускайлап, Ук культуларыны канчаар өстүрерин сүмээш дептергелериниң типографияга пар-лаан, ажил-агыларже таракан турган.

Тускайжыттыган ажил-агылар салдыган сорул-галары күсүдери талазы-биле эвээш ажилдарын кылганы шын. Ынчалдаа-даа илдег ажил-агылар барыга сыз-далаш, өске ажил-агылар ногаа болгаш картофель өстү-рери херекке абыстайал. А тускайжыттыган ажил-агы-лар хүлээлгезин база чедир күсүдери келген. Оң ула-мында чурттакты чонуну но-гаага болган картофельге не-гелдей ам-лаа чедир ханды-рышмаал. Бахча культулары-ны өстүрер болгаш саа-лар ажил-агылар барык чок бо-лган. Бо бүгү культуларыны, уаут чарылдаларын уаду-ру-дүр, Сала артында соор-

совхоз канча гектардан-на 105,6 центнер, орталык зонада «Ан-Туруг» 107 центнер, «Кара-Хаан» совхоз шүүт 104 центнер картофельди алган-ны? А «Барлык» совхоз 100,3 центнер, оон бир бригады 25,3 центнер картофельди бир гектарга онааштыр өстүрүш-түр. Моон ап көргө, дүжүт чазының чылдагаанын не-черге шамаан херо чок.

Черниң кержиин четтирер дизе-ле, аңаа буюу ээ болу-ру чугула. Ындыг ээ, эртен-ниң чедикшилериниң бол-ган мурнакчы дуржулганын түңгелдериниң бадыйкал тур-лары-биле алырга, коллектив-тер кезер арганы (бригада, эвено, ферма, цех) болур. Оон кижигүүннери өдөрлөбөс, үнер-кыры кижигүрбөс, ужурулук. Күш-ажылдың чаа арганы-биле ажилдарын кү-дээн улусту алаа чүгө эки турарын барымдаалап хүлээп алырының чугулаа ол.

Коллективтер кезер арганы ылаа-ла бот-орулга-чарыла-ды болуру Оон бүгү кылыр ажилы, эрген, хүлээлгезин совхозтуг уадуручулары-биле чарга негелдиги айт-тылган турар. Уе-үсеп аны-сылар агарыш-чарыла-дык төлөпигиң үс са-лашыны чыл төчүтүрүп

болур. Кижигүрбөс кезер арганын чедикшилериниң бри-гадыга азы эвенога—коллек-тивке бээр бо арганы наряд чок система доор. А чогуз кылга чүү хире төлөвир бээр коллектив кижигүүннери боттары, оларын согул ал-ган комиссияны шийтирлээр. Мынчан кезер чалгаа азы ырап аныктыган ажилдаар ил-жилер турбас, кижигүрбөс ажилыга ышкыш, харым-салгалыг болур.

«Кара-Хаан» совхозта Та-мара Дамбаева Чоодунун но-гаа өстүрер аянузу эртен чы-лым 12 гектар капустанын бир гектарында-на 109 цент-нер дүжүтү алып турган, 295 центнери агарган азы паландан ажыр 120 тонна ка-пустаны совхозка дужааган. Технология партияны буюу-рунни дүжүт доон төлөвир 7700 хире рубль болган. Оон аваскын казып каантарга, неменеде төлөвир неэстүп бу-рутууге 300-тен 400 рубль че-дип турган.

«Кара-Хаан» совхоз ногаа бригадалык эвеноларынның аразында социалисттик, «а-рыштыг тургунин ай са-нында 100 сан барымдаалан үндүрүп турар: продукция бү-дүрүр—20 бүдүрүр про-дукцияны ышкыш—15, күш-

ажылдың болгаш минти са-гыла-чурум—15, о-бу-ду культууразы—10, урулар оо-медител—5, эвено кижигүүннениң турум-быжы—10, эвеноларның бот-боттары-га дуалажыры—5, хой-нини ажилында кижизиле—10, ажилга аймак чок чорук-ту сагыры—10. Топтан кө-рүндө, чуратай бургуз не-гелдини кайы хире дээр-гүрүтүп дорт бадыйан ту-рар.

— Социалисттик чарытчы негелдериниң күсүдери эвенолар болган кижигү-рү-лү мынчыг контролы алаан. Планын оонадының күсүд-ер-де-даа, алып шыканын болгаш неменеде төлөвирини хемчээлдер-даа он уаут ха-маарышталыг. Ук негелдер-ни шуптузун чүе хуу күсү-дери конуг берге, ону а-жылдаа чакгыс-даа эвено күсүдери шыдаава— деп, ол совхозтун кол экономни Полина Николаевна Иппола-ре республиканың ногаа болгаш картофель өстүрүкчүлериң аңа болган семинарыга чу-галган.

Семинарга ногаа болган картофель өстүрериниң тус-кайжыттыган ажил-агылар-ның агрономдары, экономис-тери, бригадирлер болган

эвенолар уадуручулары ки-рилген. Ногаа ажил-агы-ны министрстволуунуң тускай эртемчилери болган совхоз-тун дирекцияны семинарын чогуру үсүндө бедик шына-рыг организастаан эр-тиркен. Оң кижизилгелери совхозта коллективтер кезер арганы-ның асылы-биле танышкан, күш-ажылдың илдег арганын боттарының ажил-агы-ларынга шийткээр деп түң-ноого келген.

Коллективтер кезер арганы—ажылды организастаарының болган ачыт төлөвирини марылдаа чок кылдыр шыа-санарының эң таарымчалыг болган депшилгелер кезери. Оон ийди ол—чер ажилдыг кылдыр черниң буюу эки кылдыр өөрелдериниң ченес. Ындыг бичи коллективниң кижизилгелери, бот-боттары бастыр, бот-боттарыга бую-ресир, дуалажыр, кижигү-рү-лүгү ботуудан негелде-ди, күнүгү, чарыскалыг бедик болган. Оларын арга-зына чалгаа, чурум-сагыла-урур, ажилды шынар чок кылдыр кижигү туруп шыдаа-с: доран-ла көстү бээр. Хамы-ла ажилды боттары шийтир-лээр—боттары харылаар. Ки-жи бургузун худаа херо кол-лективини, илдегилни сорут-ла, ажилды дүжүк турар алар. А ол СЭКП-ниң XXVI съезди-нин, СЭКП ТН-ның май болган ноябрь (1982 ч.) Пл-анымынның шийтирлери амыдыралга боттандырынга эң чугула чүл.

К. ЧОДУ, семинарның кижизилгези.

Түдүшев
Сүрү
БЕЗЭН
А. О. ПУШКОВ

СОЦИАЛИЗМНИҢ АКЫ-ДУҢМА ЧУРТТАРЫНДА

